

PATER HOENDERVANGERS, NORBERTIJNS MISSIONARIS IN ZUID-AFRIKA.

Honderd jaar geleden - in 1849 - vertrokken vanuit de abdij van Grimbergen twee missionarissen naar Zuid-Afrika. Het waren Pater De Sany en Pater Hoendervangers.

Van de eerste gaven we het vorig jaar de geschiedenis in het licht : « Pater De Sany, eerste norbertijner missionaris in Zuid-Afrika ». (Een boek van 116 blz., vier foto's buitentekst; te bestellen door 40 fr. op te zenden op postcheck 1583.03, A. Van Heesch, abdij, Grimbergen).

Deze levensschets heeft veel bijval gehad in Zuid-Afrika zelf, waar Pater De Sany op 20 jaren zich letterlijk heeft doodgewerkt. Hij was nog geen 50 jaar toen hij ginder in 1869 overleed.

Naar aanleiding hiervan verzoekt men ons vanuit Zuid-Afrika met aandrang over Pater Hoendervangers eveneens alle wetenswaardigheden te willen mededelen.

We hebben de tamelijk volumineuze correspondentie van de zendeling doorsnuffeld. Zo kunnen we ook hem volgen stap voor stap in zijn eindeloze tochten door zijn onmetelijk missieveld, juist gelijk we dat in de geschiedenis van zijn confrater-missionaris hebben gedaan. Onze bevindingen zeggen ons dat Pater Hoendervangers eveneens verdiend herdacht te worden.

Dit is dan ook het plan, dat ze in Zuid-Afrika hebben opgevat. De katholieken van de verschillende Vicariaten aldaar zullen in 1952 op grootse wijze de honderdste verjaring van de stichting der Katholieke Kerk in Zuid-Afrika vieren en willen bij deze gelegenheid onze twee norbertijnse missionarissen als de grote pioniers van het missiewerk naar voren brengen.

Gaarne hebben we hiertoe onze hulp toegezegd.

Maar naast het meermalen gelijklopend leven van de twee zendingen ook nog in boekvorm de geschiedenis van Pater Hoendervangers uit te geven, lijkt ons minder geschikt. We oordelen beter

te doen ons te bepalen tot een artikel over hetgeen in het bijzonder op de missionering van deze werker betrekking heeft en onze bevindingen hierover, voor Zuid-Afrika bestemd, ook aan de lezers van de « *Analecta Praemonstratensia* » mee te delen.

« *Laudemus viros gloriosos... in diebus suis habentur in laudibus.* »

Pater Hoendervangers werd geboren te Steenberg, een dorpje in de hollandsche provincie Noord-Brabant, op 24 Oogst 1817. Van zijn kinderjaren en studie's zijn ons geen bijzonderheden bekend. We veronderstellen dat zijn ouders Steenberg verlaten hebben, alvorens hij naar het klooster ging, en naar Bergen-op-Zoom zijn gaan wonen. Zijn brieven uit de missie aan zijn ouders zijn steeds aan Bergen-op-Zoom geadresseerd.

Ook na zijn terugkomst uit Zuid-Afrika, wanneer de Pater niet in de abdij verblijft, vinden we hem in deze stad, waar hij sterven zal.

Navraag naar inlichtingen heeft ons te Steenberg noch te Bergen-op-Zoom enig licht bijgebracht.

Na het voleinden van zijn *Humaniora* treedt Petrus Hoendervangers in de norbertijner abdij te Grimbergen op 20 October 1841, waar hij op 22 November van hetzelfde jaar het witte kloosterkleed ontvangt met de naam frater Jacobus. Zo krijgt hij als patroon de gelukzalige Jacobus, een der twee norbertijnse martelaren van Gorcum, wier feest gevierd wordt op 9 Juli en wier heiligerklaring heeft plaats gehad op 29 Juni 1367, twee jaar vóór het overlijden van Pater Hoendervangers.

Zijn kloostergeloften spreekt hij uit den 24 Mei 1843 en wordt priester op 1 Juni 1844.

Het is een gezellige, rondborstige en opgeruimde ziel, die het gezelschap weet te amuseren met het nodige aantal grappige zinnen en de kunst verstaat iemand op een aangename manier zonder kwetsen erdoor te halen. Meermalen zinspeelt hij in zijn latere brieven vanuit de missie nog op die vele uitgehaalde streken en fratsen.

Met een hollandsche koppigheid wijdt hij zich aan de studie. Uit Nederland komend, is zijn kennis van het frans zeer miniem. Maar met een « ik móét dat kennen », legt hij er zich op toe. Tot zelfs in de missie vraagt hij aan zijn Overste of hij zijn brieven in het frans schrijven mag « *pour entretenir mon pauvre français* ».

Uit zijn correspondentie bewonderen wij ook hoe vaak en hoe raak

een schriftuurtekst wordt ingelast. Zijn H. Schriftkennis en die van de Theologie zullen hem in de missie tegenover protestantse ministers geen klein beetje van pas komen !

Monseigneur Devereux die naar de abdij gekomen is met het doel de Oversten om missionarissen te vragen, heeft al spoedig bemerkt dat fr. Jacobus een geschikt man voor zijn zware missie zou zijn. Hij was dan ook overgelukkig deze jonge, blijgezinde priester mee te krijgen. Hij zou er de abdij steeds dankbaar voor blijven.

Op 27 Oogst 1849 neemt onze zendeling afscheid van zijn abdij en gaat met Mgr. Devereux en zijn confrater De Sany scheep te Antwerpen om na een zeer bewogen zeereis van bijna vier maanden — het gaat per zeilschip ! — in Afrika aan te landen.

Het verhaal van deze avontuurlijke overvaart laten we van kant, wijl we deze reeds in de geschiedenis van Pater De Sany hebben weergegeven. Vanuit de landingsstad Port-Elisabeth gaat de tocht per « ossewa » het binnenland in, waar ze na een dag of tien reizen langs bossen en bergen in Somerset aankomen. Daar zal Pater Hoendervangers, op het zeggen van Monseigneur achterblijven. In geen jaren hebben de katholieken van dit stadje, en nog minder die in de verre omtrek verspreid wonen, een priester gezien. Enkele weken zal de zendeling daar vertoeven om aan die verlaten christenen gelegenheid te geven hun godsdienstplichten te vervullen.

Daarna zal hij naar Cradock komen waar Monseigneur met hetzelfde doel Pater De Sany gaat plaatsen.

Zoals eerst vanuit Somerset gaat nu de missionaris van uit Cradock naar de christenen in de bergen.

Op een van die reizen komt hij zijn beste vriend en landgenoot, E. H. Van Cauwelaert die door den bisschop geplaatst is in Graff-Reinet, een stadje dertig uren van Cradock verwijderd, tegen.

E. H. Van Cauwelaert spreekt aan zijn broer onderpastoor te Brussel, in een brief van 27 Oogst 1850 zijn vreugde uit over dit bezoek : « de reis van Pater Hoendervangers van Cradock naar hier is heel lastig geweest. Hij heeft veel honger en dorst geleden en is bijna in het doorrijden van eene rivier verdronken. Nu hij zich temidden van ons fris en gezond bevindt, (E. H. Van Cauwelaert was in de missie met zijn twee zusters, religieuzen), bedankt hij God hem in die apostolische reis bewaard te hebben en hij is bezig ons met de koddige vertelling zijner kluchtige voorvallen te verlustigen. »

« Op 25 Juni, zo gaat E. H. Van Cauwelaert in dezelfde brief verder, neem ik de gelegenheid waar, welke de tegenwoordigheid van Mr. De Sany mij verschaft om een uitstap te doen naar Somer-

set, waar Pater. Hoendervangers voor het oogenblik verblijft. Des anderendaags kom ik te 3 uren bij hem aan. Ach, hoe gelukkig zijn wij van ons wederom te zien, van ons wederzijds onze pijnen en onze hoop te vertellen. Mr. Hoendervangers is geacht en bemind zoowel van de protestanten als van de katholieken. Een dominé geeft hem les in het engelsch. Hij zelf leert aan de zoon van een andere anglikaansche minister de eerste beginselen van de piano... ».

Maar juist als E. H. Van Cauwelaert bij hem op bezoek is komt er een bevel van Monseigneur, dat Hoendervangers naar Grahams Town roept.

Mgr. Devereux heeft zijn vurige Norbertijn al aan het werk gezien en hem als « l'infatigable missionnaire » bij de Superior van de abdij in zijn brief van 16 Juni 1850 afgeschilderd. Zulke priester moet Monseigneur juist voor die missie hebben.

Een zware slag voor de twee priesterzielen, die al waren ze ook 30 uren van elkaar verwijderd, toch zoveel steun en vreugde aan elkaar beleefden. Het is nog een veel zwaarder verdriet voor de katholieken van Somerset en omtrek. Zelfs zijn er protestanten die over zijn heengaan zeer bedroefd zijn.

Op 9 Juli 1850 vertrekt pater Hoendervangers naar Grahams-town waar hij bij Monseigneur zelf zijn intrek neemt. Van hieruit zal hij in alle richtingen gedurig missiereizen te ondernemen hebben.

Hoezeer hij overlast is met werk en wat dat reizen betekent kunnen we opmaken uit een brief naar de abdij, vanuit Grahams-town verzonden op 18 October 1850.

« Van de honderd brieven die ik zou moeten schrijven heb ik er juist vijf af ! We hebben vijf uren per dag school te doen. Daarbij zelf de engelsche en de kaffersche taal nog leeren. Behalve Monseigneur de bisschop zijn we met acht priesters. Ik die een goede ruiter ben, kreeg van in het begin een paard van Mgr., deed al een reis van zestig uren verder dan ooit een priester geweest was. En nu ben ik bestemd om alle steden en dorpen, waar geen priester is, zoo dikwijls mogelijk te bezoeken. Om deze reden woon ik bij den Bisschop, als zijnde hier, het middelpunt van de Missie. Gedurende de drie wintermaanden komt er van verre reizen niet veel. Dan zijn hier de dagen zoo kort en 's nachts is het te koud om buiten te blijven. In de Zomer zelfs kunnen de nachten koud zijn, terwijl men op den dag de brandende zon recht op het hoofd heeft. Wanneer we hier vier of vijf maal per jaar regen hebben, zijn we al zeer tevreden. Heden zijn we de tiende maand zonder regen. Hieruit zult ge gemakkelijk opmaken dat we behalve ingevoerde rijst en vleesch geen

andere spijzen kunnen bekomen. Eens heb ik tien uren te paard afgedaan zonder een druppel water te vinden.

« Al deze streken zijn hier een aaneenschakeling van bergen met diepe, snelstroomende rivieren, waar men door moet rijden, want er is nergens een brug. Tweemaal al ben ik met mijn paard in de rivier gevallen en indien ik mijn paard had verloren, was ik zeker verdronken, want onmogelijk in de snelle strooming zich te been te houden. Wanneer men 's nachts onder de blote hemel moet slapen (en dat gebeurt dikwijls), moet men zich voor de doode beet der slangen aan het wakende oog der Voorzienigheid overgeven. Eens heeft me een slang twintig minuten lang achtervolgd. »

Anderhalf jaar heeft Pater Hoendervangers vanuit Grahams-town in de woeste bergstreken rondgezworven naar steden en dorpen tot over de honderd uren ver.

« Dat gebeurt meestal met twee paarden, schrijft hij, een aan de hand en een om op te rijden, en alle drie uren de zaal van het eene paard op het ander leggen, om veel uren per dag af te doen. » Soms slaapt hij vijf nachten achtereen onder de blote hemel. Doch de vermoeidheid van een hele dag te rijden doet hem heel gerust slapen. Nochtans had de zendeling vóór zijn vertrek uit België geen sterke gezondheid en maar een zwakke borst. Het klimaat van ginder in zijne missiestreek doet hem goed. « Ik durf, zegt hij, de zwakste en ongezondste priester met de verzekering van herstel tot het klimaat van Afrika roepen ! ». Zijn opgeruimdheid en optimisme houden er bij de moed wel in. « Het is toch allemaal voor O. L. Heer en voor de sukkelaars ». De trouwe zendeling, weet ook dat de Bisschop zijn priesters niet sparen kan, gelijk Mgr. ook zichzelf niet spaart. Het gaat hier over een missie zo groot als België, Frankrijk en Holland met acht priesters !

In 1852 duidt de Bisschop hem een andere missiestreek aan met als centrum en verblijfplaats de stad Bloemfontein, gelegen aan het andere uiteinde van het onmetelijke Vicariaat. Het stadje telt in 1852 twee duizend inwoners en ligt op een afstand van honderd vijftig uren van Grahams-Town. Voor de tweede maal maakt hij die tocht dwars door Zuid-Afrika, zoekt intussen overal de in de bergen verspreide christenen op en komt na een reis van drie maanden in Bloemfontein aan.

Wat hij hier als woonst vindt beschrijft hij als volgt : « mijn huis, tegelijkertijd mijn kerk, is zoo klein dat ik moet bineeren op de Zondagen voor 85 katholieken. Het was tevoren een onbruikbaar timmermanshuis, alwaar bij dag en bij nacht honden in slapen en

overblijfsels van doode paarden in brachten. Terwijl ik erin woonde heb ik nog een maand moeten werken om hetzelfde van alle soorten ongedierte te zuiveren ».

Het eerste wat hij te Bloemfontein doen zal is een kerkske bouwen. De joviale Pater is al heel gauw de vriend van de Ierse katholieke soldaten, die in Bloemfontein wegens de Kafferoorlog in garnizoen liggen. Dadelijk zijn dezen — er zijn er 24 — gereed hem te helpen. Samen zetten ze zich aan het werk en na vier maanden staat er zijn kerkske al met een huisje erbij.

« Ik ben, schrijft hij, vier maanden timmerman geweest en metserknaap. Hoewel het groot deel van het werk door de soldaten is gedaan, heeft me dat huisje nog 2800 franken gekost. En... ik heb nooit 200 frank in mijn bezit gehad. Ik kan u verzekeren dat er geen Kaffer of Hottentot zooveel gebrek leed als ik. Ik ben armer dan de armste mensch in Zuid-Afrika ».

« Ons kerkske staat er. Maar als het hout zoo duur blijft zal ik nog langen tijd een kerk hebben zonder deuren of vensters. Voor het dak gebruiken wij kromme sparren, hetwelk men hier brandhout noemt ».

De dagen dat hij in Bloemfontein blijven kan, heeft hij zijn handen vol. Ook als aalmoezenier van de soldaten op garnizoen heeft hij veel tijd te besteden. Met de grootste lof spreekt hij over die goede katholieke jongens uit Ierland.

Vele uren brengt hij door in de staatsgevangenis, waar hij als katholiek priester, niet zonder veel moeite en met de hem eigen vrijpostigheid wist binnen te geraken.

Over zijn priesterwerk in de gevangenis vertelt hij o. a. de terechtstelling van twee Kaffers, die hij bekeerd heeft en tot de dood heeft voorbereid. Moedig gingen beiden naar de strafplaats om gehangen te worden. De Pater stond hen bij tot het laatst. Met de strop om den hals kusten zij nog eerbiedig en vertrouwd het kruisbeeld, dat de priester hen aanbood.

Tijd voor zijn huishouden heeft hij niet veel nodig. « Ik leef als een eremijt, geen meid of knecht. Mijn ontbijt, middagmaal en avondeten is altijd hetzelfde ».

Zijn vele brieven schrijft hij 's nachts !

Als we nu weten dat Pater Hoendervangers in vier jaren tijds, niettegenstaande zijn grote armoede, eerst in Bloemfontein en daarna nog op twee andere plaatsen een kerk en woonst heeft gebouwd, vragen we ons af, hoe hij het gedaan gekregen heeft.

In een brief van 16 November 1853 aan de Superior van de abdij

legt hij ons dat uit : « Op 19 September heb ik de eerste steen van mijn tweede afrikaansche kerk gelegd en ik zal veel moeite hebben om ze gebouwd te krijgen. Ik moet daarvoor zoowel bij Joden als bij andere ketters gaan bedelen. Sommigen zeggen mij, dat ze zouden willen inteekenen om mijn kerk af te breken in plaats van ze te bouwen. Maar om te doen gelijk een ander geven ze toch iets. De katholieken die daar wonen zijn allen arme mensen, die wegens groot gebrek en veel ellende hun land verlaten hebben, om hier een beter bestaan te vinden. Dezen kunnen de priester niet helpen. »

Maar de goede Pater Hoendervangers met zijn gulle glimlach heeft al gauw de sympathie van vele protestanten voor zich gewonnen. Ook bewonderen dezen zijn onvermoeibare ijver, wijl volgens hun eigen getuigenis Pater Hoendervangers op twee jaar tijd veel meer heeft tot stand gebracht dan ooit een protestantse minister gedaan heeft.

Bij al zijne drukke bezigheden te Bloemfontein zelf komen de afmattende missiereizen in de verre omtrek. Al heeft hij een vaste standplaats, hij blijft de zwervende missionaris. We zouden nooit uitverteld komen, moesten we al zijn wedervaren weergeven, dat hij op die missietochten ontmoet. Zijn brieven wemelen ervan; ... en dat alles op de hem eigen smakelijke manier verteld !

Een typisch staaltje vinden we in een hollands dagblad « de Maasbode », van 7 April 1937, waarin een artikel verschenen is over een Gouden Jubileum te Johannesburg, hoofdstad van Transvaal, de vijftigste verjaardag der eerste Missie aldaar.

Daar lezen we het volgende : « Pater Hoendervangers, geboren te Steenberg (Nederland) op 24 Oogst 1817, Norbertijn der abdij van Grimbergen, in Bloemfontein zijnde, kreeg de boodschap dat in Potchefstroom een man stervende lag. Aanstonds ging hij op stap. Treinen bestonden er nog niet, nog minder auto's. Hij moest dus te voet gaan en het was een afstand van ongeveer 400 km. Maar de ijverige priester zag daar niet tegen op. Hij kwam gelukkig nog juist op tijd om de arme man de laatste Sacramenten toe te dienen. Tot « beloning » kreeg hij het verbod te horen van het toenmalig Gouvernement de H. Mis op te dragen, op straf van naar de grens begeleid te worden en verbannen te worden.

De zendeling, nooit verlegen, antwoordde dat hij niet voor niets zo een verre reis gemaakt had en hij doen zou wat zijn plicht was. Hij zou echter de regering dankbaar zijn als ze hem naar de grens zouden brengen, want hij had geen enkel middel van vervoer. Het

geneesmiddel scheen in de ogen van het Gerecht erger dan de kwaal. En men liet hem weer vrij gaan ».

In een brief van 10 April 1853 schrijft hij : « ik heb de laatste vijf maanden twee groote missiereizen gedaan. Toen ben ik eens veertien dagen tusschen de houthakkers in de bosschen geweest, veertien dagen op geen bed geslapen en ook niet uit mijn kleederen geweest ».

Zijn ijver en moedig optimisme, in plaats van te verminderen groeit nog steeds aan.

Hij droomt ervan overal waar enige katholieken wonen kleine kerkjes te bouwen, opdat de gelovigen, ook als de priester er niet is, kunnen bijeenkomen om te bidden en onderrichting in den godsdienst te ontvangen. Hij zou op die verschillende plaatsen een door hem gevormde catechist daarvoor aanstellen.

Naar de mening van de moedige missionaris is voor de katholieken, ook zonder priester, een kerk een eerste noodzakelijkheid. Volgens hem zijn de meesten die van het waar Geloof afvallen, en naar de protestanten overgaan daartoe gekomen, doordat ze geen kerk hadden. Ziehier hoe de Pater zich daarover uit : « Op alle plaatsjes wil ik een kerkje bouwen om dienst te kunnen doen en om de katholieken bij elkander te brengen om den Zondag te vieren als zij zonder priester zijn en bijzonderlijk om hen uit de kettersche kerken te houden. Want alle apostaten — en er zijn er velen — zijn dit geworden bij gebrek aan een godsdienstplaats. Het grootste deel toch wil op de Zondagen naar de kerk gaan. Er is geen katholieke kerk, dan gaan ze naar de protestantsche. Wat zou ik het als een groot geluk achten indien ik op korte jaren overal een kerkje bouwen kon. Deus providebit ! ». Alzo een brief uit Bloemfontein van 10 April 1855.

Vele protestanten zijn het niet van huisuit, maar zijn het geworden bij hun huwelijk, of omdat ze nooit met een katholiek priester in aanraking zijn gekomen. In zijn vertrouwen op Gods genade en in zijn optimisme hoopt hij heel veel protestanten tot de ware Kerk terug te brengen.

« In enkele maanden tijds, zo schrijft hij fier en gelukkig aan zijn Ouders, heb ik veertig volwassenen gedoopt. Op St. Niklaasdag genoot ik de vreugde een heele protestantsche familie uit Engeland, ouders en kinderen, in de schoot der H. Kerk op te nemen. »

De oorlog der Kaffers tegen de Engelschen waarover we schreven in het leven van Pater De Sany, heeft ook aan Pater Hoendervangers heel wat leed bezorgd en hem vele missiereizen onveilig gemaakt.

In een brief van 1857 meldt hij dat een Kafferkonink zich gereed maakt om Bloemfontein aan te vallen. Ze hadden dat negen maanden te voren nog eens beproefd. « Doch, zo schrijft hij, ze zullen zich moeten haasten, want wij verwachten alle dagen 3000 soldaten en behalve dat is er nog geen gevaar. Want soldaten met 30 kanonnen zijn sterk genoeg tegen 30.000 Kaffers. Daarbij het geweer is hier maar een wandelstok. Iedereen is gewapend ».

In 1865 schrijft hij nog dat de stad bezig is met overal barricades op te stellen. Want moesten de Kaffers hier de overwinning behalen, zullen ze pogen alles te vernielen. In vergelijking met de blanken zijn Kaffers menigvuldiger als mieren : 4000 blanken tegen 50.000 zwarten !

Die droeve oorlogstoestand duurt zo voort tot 1866.

Naast de miseries van deze oorlog, lijdt de moedige zendeling heel veel door het altijd als priester alleen-zijn. Dit leed heeft Pater Sany ook zo diep gevoeld. De priester die het dichtst bij Pater Hoendervangers woont, is er dertig uren van verwijderd. Het is zijn vriend en landgenoot E. H. Van Cauwelaert, die de stad Graaff-Reinet als vast verblijf heeft, het middelpunt van zijn missiereizen. Doch ook deze ontvangt hem reeds in 1854, wanneer E. H. Van Cauwelaert overlijdt.

Vóór dat deze vervangen is, moet onze missionaris al heel blij zijn als hij eens in het jaar een priester kan bereiken om zijn biecht te spreken. Zijn Bisschop moet de arme Pater hiervoor het reisgeld bezorgen !

Deze vereenzaming doet hem nog meer naar confraters uit de Grimbergse abdij verlangen. We zien hem dan ook in zijn brieven aanhoudend bij zijn Oversten aandringen om tot het stichten van een eigen Missie te besluiten. Hij heeft deze, vóór de geboorte al, gedoopt : « Norbertijnsche Missie van O. L. Vrouw Onbevlekt ! »

Met een eigen Missie, zo oordeelt hij, zullen de roepingen in de abdij zelf en dus ook het getal zendingen vanzelf aangroeien, en kan er op gehoopt worden een eigen prefectuur of zelfs een vicariaat te bedienen.

In een brief van 19 Juni 1855 schrijft hij in het frans aan zijn Overste : « Mon cher Supérieur, je vous prie encore une fois de faire ce qui est en vous, pour avoir une mission séparée ».

In een brief van 15 November van hetzelfde jaar : « il faut que nous ayons une mission à nous. La pauvreté de l'abbaye n'est pas une excuse. Car il y a des évêques qui reçoivent annuellement 40.000 fr. de la Propagande. Notre Evêque reçoit 24.000 fr. »

De optimistische zendeling stuurt zelfs aan zijn Overste een door hem in het Latijn opgestelde suppliek welke de Superior naar hooggeplaatste personen zou kunnen zenden, zoals b. v. aan de Kardinaal Protector der Orde, aan de Generaal enz., om zo de aanvraag der abdij bij de H. Stoel met hun gezag kracht bij te zetten.

De brave man, als jonge priester uit de abdij vertrokken, kent zeker niet de benarde finantiële toestand van zijn geliefde abdij, zo pas uit de puinen door de Franse Revolutie opeen gestapeld, verrezen. Als priester ginder heel alleen denkt hij dat er in zijn klooster wel religieuzen genoeg zijn. De werkelijkheid is echter, dat er in 1855 slechts achttien priesters in de abdij verblijven, waarvan velen boven de 40 jaren oud zijn en anderen instaan voor de parochiediensten. Daarbij komt nog dat Grimbergen zich voorbereidt om de abdij van Mondaye in Frankrijk herop te richten en hiervoor enkele kloosterlingen moeten worden afgestaan. Dit is geschied in 1858.

De Superior, toen Z. E. H. Godefridus Van Overstraeten, wil aangaande de stichting van een eigen missie het oordeel inwinnen van Pater De Sany. Deze, heel wat bezadigder en minder voortvarend dan zijn confrater Hoendervangers, meent zijn Overste te moeten adviseren dat om verschillende redenen het stichten van een eigen missie in Zuid-Afrika vooralsnog niet opportuum is. We hebben dit reeds uiteen gezet in de levensschets van Pater De Sany. De abdij heeft zich bij dit advies neergelegd en van het plan een missie in Zuid-Afrika te beginnen voorgoed afgezien.

Een droevig ongeval komt het reeds zo zware leed van onze moedige zendeling nog vergroten. Op 28 Mei 1860 rijdt hem een geladen wagen over beide benen, met het gevolg dat de sukkelaar voor geruimen tijd alle werk moet stilleggen. Drie maanden en 16 dagen zal het hem onmogelijk zijn Mis te lezen.

Na het ongeval heeft men de gewonde met veel moeite naar Graaff-Reinet vervoerd bij de priester die daar zijn landgenoot Van Cauwelaert is opgevolgd. Wat kan de arme man nog doen in Bloemfontein, alleen in zijn huisje en zonder hulp of verzorging!

Bij zijn confrater De Sany gaan, is onmogelijk, wijl deze meer dan honderd uren van Bloemfontein verwijderd is.

« Quos Dominus amat, zo schrijft hij, castigat. Sume crucem tuam et sequere me ! ».

Eerst denkt hij nooit meer geheel te genezen. « Ik zal wel nooit een half uur te voet meer kunnen gaan », zo luidt het in zijn brieven.

Maar zijn sterk gestel krijgt stilaan de overhand. En, al gaat het

ook met veel moeite, toch herneemt hij langzamerhand zijn missie-tochten.

In 1868 schrijft hij aan zijn Superior : « Les catholiques sont tellement disparés qu'il nous faut voyager toute l'année par les déserts. Car hors les villes et les villages, on ne trouve que ça et là une ferme. Et ce qu'il nous faut souffrir, c'est incroyable. Mais les souffrances, on les oublie. C'est, n'est ce pas, par violence qu'on doit aller au ciel. Violenti rapiunt illud ».

Wanneer echter in 1866 de droeve Kafferoorlog geëindigd is en de Bisschop, die heel de duur van deze oorlog met twee paters en zes zusters tussen de Kaffers gewerkt heeft, onze zendeling weer kan bereiken, belooft deze aan de vermoeide missionaris een plaatsvervanger te zullen zenden.

Geen wonder dat Pater Hoendervangers met verlangen naar het ogenblik uitzielt dat hij zijn abdij, zijn land, zijn familie zal mogen weerzien.

Zijn laatste brief uit Zuid-Afrika schrijft hij op 15 April 1869 :

« Cher Supérieur,

» Je ne puis pas omettre de vous écrire pour la dernière fois de l'Afrique et de demander à tous mes confrères de me souvenir dans vos prières pour un voyage heureux afin que le bon Dieu me donne le bonheur et la joie de vous revoir tous. J'attends Monseigneur avec mon successeur en ce mois d'Avril. Je suis presque cent lieux de la ville du Cap, la place d'embarquement. C'est pourquoi je serai déjà heureux si je puis m'embarquer à la fin du mois de Mai. C'est ici le premier mois de l'hiver où le soleil se couche à 4 heures. Ainsi j'aurai l'avantage d'arriver en Belgique au milieu de l'été, ce que je souhaite.

» Espérant de vous trouver tous en bonne santé et de voir beaucoup de têtes blanches... ».

Half Augustus 1869¹⁾), na twintig jaren afwezigheid, jaren van

---

1) Bij het lezen van de levensschets van Pater De Sany krijgen we de indruk dat Pater Hoendervangers niet in 1869, maar reeds enkele jaren vroeger de Missie zou hebben verlaten. In een brief van 18 Juni 1864 aan zijn familie zegt Pater De Sany dat zijn confrater Hoendervangers door een zwaar ongeval voor altijd gebrekkig geworden is en naar Grimbergen gaat terugkomen. Uit de correspondentie van deze laatste vernemen we echter dat op het laatst zijn vertrek nog moest worden uitgesteld wegens achterblijven van zijn reeds aangewezen opvolger, intussen elders aangesteld.

Denken we eraan dat beide missionarissen enkele honderden kilometers van elkaar

zwoegen en veel lijden, maar ook van troost en voldoening en van veel verdiensten, komt de goede Pater in zijn abdij weer, waar hij met open armen wordt ontvangen. Of er feest was, hoeft niet gevraagd !

Nog zes jaren verblijft hij nu eens tussen zijn confraters, dan weer bij zijn familie, om bij deze laatsten te Bergen-op-Zoom uit 's Heren mond het « euge serve bone » te vernemen.

Pater Hoendervangers ging naar den hemel op 18 Juli 1876. Hij had den ouderdom van 59 jaar bereikt.

1 September 1950.

† Dr. H. VAN HEESCH, O. Praem.
Prelaat der abdij Grimbergen.

---

verwijderd waren, en briefwisseling tussen de twee confraters zo goed als onmogelijk was.

Pater Hoendervangers is door zijn krachtig gestel genoegzaam genezen om zijn zendingsleven te hernemen en is alzo tot 1869 in de Missie gebleven.